

CSAPODY MIKLÓS

OMÁGIU

■ 1973 júniusában, harmadikos gimnazistaként vágtam neki először Erdélynek, a Securitate adatbázisában a következő nyáron tűntem fel. Omágiura* Élesden tettem szert, a világtörténelem hőse előtt tisztelgő hatalmas album, az *Omăgiu Tovarășului Nicolae Ceaușescu* román nemzetiszín szalaggal átkötve állt a kirakatban. Méregdrága volt, nagyjából száz lej, hazafelé menet vettem meg, tudtam, hogy megvár. Alig fért a hátizsákomba, a vámosok össze is néztek, pedig nem a kedvükért szereztem. Akkor már rákaptam a lozinkák (út menti bádogtáblákra festett, a vezért, a pártot, a népet, a kommunizmust dicsőítő jelszavak) fényképezésére, Omágiu beszédeire és a Pecsere (Partidul Comunist Român – Román Kommunista Párt) filléres füzeteire, amelyeket senki sem olvasott. Megesett, hogy a vonaton egy Bánffy *Erdélyi történetéből* előlépett apró kalapos ember szidalmazni kezdte magyar útitársát, mire a bozgor azzal támadt vissza, hogy a domnu nem olvasta Ceaușescu elvtársnak a PCR legutóbbi kongresszusán elmondott beszédét, melyben elítélte a nacionalizmust, sakra szállt a magyarok egyenjogúsága mellett? Bánffy mellékalakja elképedve kínálta körbe a cujkát.

1977-ben a *Himnusz a román földhöz* című antológiával (Költők a hazáról, a pátról) gyarapítottam gyűjteményemet. Azon a tavaszon volt a bukaresti földrengetés, a lakótelepek romjai között álldogáló lelkes tömegben Omágiu hadonászott, mutogatta, mi a teendő. Kolozsvári barátom négyéves kislánya azt mondta, idióták, miért tapsolnak, amikor mindenki meghalt? Akkor is tapsoltak, mikor Kolozsvárból Cluj-Napoca lett, mikor Omágiu érkezése előtt zöldre festették a szamosfalvi út melletti fákat. Minden tankönyv a farkas mosolyú Omágiu képével kezdődött, születésnapján az osztályban az ő arcmása előtt kellett a gyerekeknek énekelniük. Az igazi kincstermő évben, 1988-ban, Omágiu 70. születésnapjának esztendejében adták ki a *Jelzéseket* (Gondolatok és tettek forradalmi szellemben), majdnem teljes egészében magyar szerzőkkel, és a *Tisztelgő szót*, címlapján a fehér öltönyös, fényglóriás Omágiu szocren oltárképével (ha van szocreál, kell, hogy legyen szocreneszánsz is). Ez már összromán volt, sőt, az államalkotók és az „együtt élő nemzetiségek” írói négy az öthöz arányban szerepeltek benne. De még ez sem lépett a nyomába a hős-kronológiának (*Epoca Nicolae Ceaușescu*), az aranykor (*Epoca de aur*) névadója munkás életútjának.

Az után, hogy 1974 őszén Szegedre kerültem, a magyar állambiztonság „nacionalista ellenséges tevékenység” miatt vett nyilvántartásba, nemsokára F-dossziés lettem. Hogy sokat járok Erdélybe „titkos futárként”, nem lehetett nehéz kideríteni. Csupán ehhez nem lett volna szükség az Ilia Mihály egyetemi szobájában is eldugott lehallgatóra vagy a „figyelőztetőre”, az útlevelkezelő határőr lecsapható táskafedelére ragasztott névsorra, amelybe a Balt Orienten bele tudtam nézni. A bajokat elkerültem, ami önbizalommal töltött el. Szükségem is volt rá, mert a sok loholás után Erdélyben fáradtabb voltam, ráadásul 1974. december elején meghozták a hírheft szállástörvényt a magyar turisták ellen. „Kecskeméti” (Mariska Zoltán alapvetően rendes fiú volt, végül otthagya őket) 1977 tavaszán hetekig nem látott Szegeden, ami „kapcsolatban lehet [a] Csapody és Ilia Mihály, valamint Csátári Dániel tanárok közti, elég szorosnak látszó »munkatársi« kapcsolattal. Mások-

nak is feltűnt, hogy sokat utazom (mások is sokat utaztak); a Korunk Galéria leg-
alább harminc megnyitóján ott voltam, de nagyon vigyáztam, hogy ki ne tiltsanak.
Néha vonat helyett autóstoppal mentem Temesvárnak, Aradnak, máskor Bukarest-
be Bulgária felől. Lebukhattam volna kifelé jövet is. Megtörtént, hogy egy ósnyom-
tatvány-mikrofilmet hoztam volna a szegedi régi magyarosoknak, könyveket, kéz-
iratokat, de nem vittem magammal őket. Jól tettem, mert leszállítottak, csomagja-
imat szétszedték, megmotoztak, levetkőztettek. Ettől kezdve hazafelé mindig szét-
szedtek, egyszer azt a Skodát is, amelyik a határ előtt vett fel. Azon a nyáron (fő a
szimmetria) a „mieink” is leszállítottak. 1977. augusztus 2-án este zord udvarias-
sággal (neve, anyja neve, hozzá a csomagját) leemeltek a vonatról, ami nélkülem
ment tovább. Hazatérve az MSZMP KB-nak írtam: „Biharkeresztesen a határőrség
– a vizsgálat nyomán személyleírásra és parancsra hivatkozva – leszállított a Balt
Orient expresszről, amellyel Kolozsvárra utaztam volna. Parancsuk szerint a ha-
tárállomáson szigorított vámvizsgálatnak vetettek alá”, átkutatásomról jegyző-
könyv nem készült. A pecsétes válasz szerint az eset „a határforgalom törvényes
ellenőrzése” volt, további jó utazásokat kíván elvtársi üdvözlettel Ágoston Tibor.

A levelet Karikás Péter (1937–2003) íratta meg velem, aki a Moszkvában kivég-
zett kommunista író, Karikás Frigyes fia volt. Mint közös barátunk, Csiki László
megírta róla, „a hetvenes évek elején, az elmúlt évszázadban – ha nem tudná, és
miért is tudná valaki – kultúrattasé volt Bukarestben, Kallós [Zoltán] pedig koholt
vádakkal rabságra ítelt senki (ma Corvin-láncos) Balta Albán, ahol vályúból kel-
lett felhabzsolni az ételt, hátratett kézzel. A diplomaták a Snagovi-tó partján ihat-
ták eközben a kockált, s nézhették a túlparton a Ceaușescu-villát, a vízben pedig a
világbajnok lipován kajakosokat. Ez a Karikás meg farmernadrágban, kék lajbiban
eljárkált a messi csángókhoz, és Nagy Imre fővádlója volt a főnöke, a nagykövet.
Aztán egy Pol Pot megyei első titkár. Karanténban éltek a magyar diplomaták
akkoriban, és többnyire annyit tudtak a »romániai valóságról«, amennyit a pártlap
írt nekik.” Karikás közben gitározott, „mi meg hallgattuk, de csak fél füllel, mi ta-
gadás, mert a másik felével a lehallgatókat hallgattuk, és elkezdünk már egy har-
madik fület növeszteni”. (Csiki Laci csak abban tévedett, hogy Biczó György nem
csongrádi első titkár, hanem szegedi tanácselnök volt, akít 1974-ben küldtek
Bukarestbe. Őt váltotta 1978-ban az államvédelem nyugállományú vezérőrnagya,
Rajnai Sándor tábornok, aki 1982-ig Bukarestben, 1989-ig Moszkvában szolgált
rendkívüli és meghatalmazott követként. „Miniszteriális koromban”, ha Tóth
Dezső magához rendelt, barátságosan elbeszélgetett velem a miniszterhelyettesi
várószobában.) Arról, hogy megfigyelőit kijátszva, szabályokat szegve Karikás mi
mindent, hány emberért megtett Erdélyben, ma is sokan mesélhetnek (mégsem
mesélnek).

Miközben házkutatást tartottak nálunk Sopronban (titkosat, nem voltunk
otthon), Szegeden eldőlt a sorsom. Végzés előtt álltam, Ilia pedig „folyamatos erő-
feszítéseket tett”, hogy gyakornok lehessenek: „legaktívabb kapcsolata Csapody Mik-
lós V. éves bölcsészhallgató, akinek Vajda György Mihály és Csatári Dániel tanszé-
kén igyekeznek állást szerezni”. Hiába, mert Dán István alezredes és Földvári László
százados 1978. november végén aláírta a verdiktet: „Az egyetem párt- és állami
vezetőinek útján szükséges megakadályozni, hogy nevezetett [Csapody Miklós]
oktatóként az egyetem Bölcsészettudományi Karára kerüljön.” 1979 nyarán így
lettem folyóirat-referens Ilia segítségével a Kulturális Minisztérium Irodalmi Fő-
osztályán, de mielőtt beálltam volna hivatalnoknak, elmentünk Erdélybe. A töb-
bes szám Iliát és Szigethy Andrást („Lajtaít”), a szegedi női klinika fiatal orvosát
rejti. Rokonszenves, könnyed fickó volt, sárga Ladáján június elején indultunk
székelyföldi barátainkhoz. Marosvásárhelyen találkoztunk Gálfalvi Györggyel,
Markó Bélával, s ha már ott volt, Hajdu Győzővel. Egyszer Baka Pistával ültünk
Iliánál Szegeden, amikor megjelent; „a román televízió híradóját nézve Csapody

elmondta, hogy a román pártkongresszuson egy alapító párttag felszólalt, bírálva a román politikát és a vezetést. Az öreg kommunistát a kongresszus szünete után már nem engedték vissza a terembe [Constantin Părvulescut az RKP XII. kongresszusán]. Ez után arról folyt a beszélgetés, hogy hogyan lehet az, hogy a román vezetés már olyan régóta, 15 éve tartja magát, s meddig tarthatja még.” 1982 tavaszán is jelen volt, amikor „némi alkohol elfogyasztása közepette Csapody és Baka leszögezte, hogy lépniük kell, aktivizálniuk kell magukat most már minél előbb”.

Szigethy „hazafias alapon” lett titkos megbízott (tmb), vagyis elvileg meggyőződésből. Az irodalmi életben, a politikában (pedig ezért rendelték mellém), ellenében számos kollégájával, nem volt tájékozott („Csapodytól többször kapott emigráns irodalmat is, ismereteinek kibővítésére”). Nem olvasott, nem jegyezte meg a neveket, de remekül alakította a késő kádári Magyarország nemzeti érzelmű, Erdély-szerető, tájékozódni vágyó új nemzedékének fiatal orvosát. Besűgői pozíciója aztán szilárdult meg, hogy sikerrel bonyolította le utazásunkat, melyet hónapokig készített elő az állambiztonság. Szegeden maradt könyveimet-jegyzeteimet 1980 elején felhozta Pestre: Ladájával odaállt a kollégium elé, Simon József vegyész barátom megtöltötte csomagtartóját, aztán rakományával bekanyarodott az állambiztonságra, ahol átvizsgálták, amit óhajtottak, le is fényképeztek. „Az akció során, amelyet a BM III/III-4. osztállyal közösen hajtottunk végre, dekonspiráció nem történt.” (A III/III-4. osztály dolga az „ellenséges ellenzék fő erőinek elhárítása” volt, a baráti ellenzékkel mások foglalkoztak. Amikor jelentéseit tíz évvel később kezébe adtam, mindent tagadott.)

„Kerekes” (Apró Feri, nagy tudású, művelt jogász barátunk, aki nem mondott rosszakat rólam) 1980 áprilisában úgy látta, a *Tiszatáj* régi, „híd-szerepet túlkompenzáló profilját” átvette a másik két országos jelentőségűvé vált folyóirat [az *Alföld* és a *Forrás*], de a kapcsolatrendszer vonatkozásában és profiljuk átalakulásában a háttérből a Tiszatáj szerepe érzékelhető. Ezt támasztja alá az az értesülése is, mely szerint Csapody Miklós a Szombathelyen megjelenő »Életünk« c. folyóiratot is rá szeretné állítani a határainkon túli irodalom méltatásával [való] foglalkozásra.” 1979 decemberében „Csapody Miklóssal kapcsolatban megjegyezte, hogy az *Életünk* c., Szombathelyen megjelenő irodalmi folyóiratban olvasta a pályakezdő elsőkötetes romániai magyar írókról szóló színvonalas tanulmányát. Nevezettet tehetséges, mozgékony kritikusként tartja, aki saját elmondása szerint évente több alkalommal szokott Romániába utazni, egyrészt kutatási céllal, másrészt pedig ottani ismeretségi körének meglátogatására.” („Kerekes” túlzásba esett: referensként a folyóiratokat nem állíthattam rá semmire.) 1979 decemberében, amikor Bustya Endre kolozsvári irodalomtörténésszel Szegedre mentem, a neves Ady-kutatót meghívta magához, mivel „jelentős értékű, Adyval kapcsolatos irodalommal rendelkezik. [...] odaadta neki egyik Adyval összefüggő, nehezen hozzáférhető, ritkaságszámba menő kiadványát, amelyet vendége örömmel fogadott, később Ady-monográfiájához fel tudja használni, amelyből a megjelenés után küldeni fog egy példányt a tmb.-nek, így kialakult kapcsolatuk folyamatossá tehető.” Házigazda és vendége találkozásakor két „ellenséges hatalom” állt szemben egymással: a magyar állambiztonságnak kényszerből dolgozó „Kerekes”, és az ’56 miatt román börtönt járt, szintén nem önkéntes Bustya személyében „Lazarescu” ügynök. Mindkettejüket őszintén kedveltem, ami gyöngeségem kétségtelen jele.

1982 áprilisában hatalmas botrány tört ki egy Ion Lăncrănján nevű propagandista magyarellenes fércműve miatt. Minthogy a *Tiszatáj* lagymatag ellenőre voltam, aki miatt régóta pirosban lengett a mutató, eltávolítottak a minisztériumból, mert a tiszatájásokkal, mint Aczél György mondta, belepiszkítottam a szocializmusba. (1981 júliusában a lap krakkói számáért „szóbeli figyelmeztetést” kaptam, 1982 júniusában a határon túli magyar lírafesztivál cenzúrázásának elmulasztásáért feyelmit, októberben Köteles Pál Lăncrănjannak válaszoló *Tiszatáj*-cikke mi-

att elbocsátottak. Következett a Széchényi Könyvtár, amit rossz néven vettem, ahelyett, hogy örvendeztem volna. A főigazgató Molnár Ferenc volt, korábban az MSZMP KB Kulturális Osztályának helyettes vezetője, a Kulturális Minisztérium államtitkára. Jól ismertem, és amikor a szervek utánam jöttek, elmentem hozzá, ezt mondtam, Feri, kérlek, szedd le rólam őket. Meg is tette, soha többé nem hallottam róluk.)

Az erdélyi magyar irodalom, művészet gazdagon termő korai hetvenes éveit (Omágiu '68 utáni hamis félmosolyát) végzetes leépülés követte. A szamizdat *Ellenpontok* szerkesztőit 1982. november elején fogták le; Márkó Imre sepsiszentgyörgyi fogorvos azt mondta, „címtár alapján érdeklődtek, és ismerték [Szőcs] Géza útvonalát. Főleg a magyarországiak érdekelték [őket], úgy tűnt, nem véletlenül érdeklődnek, mert csak minden tizedik név váltotta ki a kíváncsiságukat. A névsor sokatmondó: Für Lajos, Csapody Miklós, Ilia Miska, [...] Vekerdi József a Széchényi Könyvtárból”. Securitatés pályafutásom emelkedni kezdett: bár felívelésem nem volt látványos, „Lazarescu” éppen akkor aktivizálódott. 1973-tól sok erdélyit megismertem, 1982-től az OSZK csereszolgálatán rengeteg embert láthatam el könyvekkel, Erdélyből (tudtommal) mégis csak Bustya jelentett rólam (is). 1985. december 18-án, szombat délután hatkor Kántoréknál voltam, tőlük telefonáltam: „Itt Dénes Zsófia! Ady Endrét kérem!” Bandi éjjeli bagoly volt, a célszemély (ez én voltam) „1.30–2. óra között érkezett a december 19-re virradó éjszákán, és hajnali 4.30-kor távozott. Fáradt volt, Kántornál és Szilágyi Istvánnál (akivel a legjobb viszonyban van) ebédel, azaz vacsorázott [...] az utolsó éjszakát Kántornál töltötte, ott várta be a vonatindulás idejét.” Szívesen jártam Bustyához, élveztem fanyar humorát, óriási filozofálását. Egy házban lakott Szőcsékkel, fel is olvasta Szőcs Géza versét a Bustyát meglátogató Ady Endréről, amit a *Korunk*-ből kivett a cenzúra.

Valer Rusu kolozsvári Securitate-százados 1986 márciusában megállapította, Csapody „ellenséges magatartása országunk ellen ismert. Az SI dolgozik rajta.” (Az SI a Securitate „információs követési” egysége volt, tagjai az utcán loholtak az előttük loholó delikvens után, vagy autóból figyelték, kihez megy, ott meddig múlja az időt. Annyira elszemtelenedtek, hogy egyszer felküldtek egy egyenruhást azzal, hogy Alföldi konzul úr kocsija nyitva van.) Mivel tíz év alatt kiismertem a dörgést, magabiztosabban kezdtem mozogni. Sokat segített Karikás, akivel diplomata útlevele oltalmában 1986. április 25-én, véletlenül Csernobil előestéjén is együtt utaztunk, kombi Wartburgja könyvekkel tetőig rakva alig tudott fölkapaszkodni a Pányiki-tetőn. Másnap a konzulátuson lenyeltük a jódtablettákat, amelyeket Rudas Ernő készített oda „sugárzás ellen”, aztán Bánffyhunyardtól Székig, Szamosújvárig szállítmányoztunk. Ettől kezdve Vékás főkonzul engedélyével bent laktam a konzulátuson, ha fontos elvtársak érkeztek, Alföldi vagy Rudas Ernő látott vendégül. Küldeményeimet (könyvet, újságot, gyógyszert, enniivalót) Pesten elvittem a Külügy futárosztályára, indult a kisbusz, én meg a határon nyugton üldögéltem a másodosztályon. A hozniivalót gyalog vittem be a konzulátusra, aztán Pesten kipakoltam Vékás Mercedeséből. Ennek a módszernek volt egy nagy hátránya. Az, hogy a tetthelyen feltűnőbb voltam egy quetzalmadárnál, melyet Aradi Jócó régi *Korunk*-szerkesztő szerint nagy tisztelet övez Közép-Amerikában, de nem azért, mert színpompás, vagy mert hasznos, hanem mert ritka. (Mi legalább, főként Alföldi, felesége, Baba és Rudas, ha tündöklők nem is, hasznosak voltunk.) Helyzetem hátrányát az előnye adta: azzal, hogy napjában többször megfordultam a konzulátuson, odakínáltam magam az „információs követőknek” is. Akikhez elementem, számíthattak rá, hogy előveszik őket, ezért lerakatokat képeztem a könyvekből, folyóiratokból, orvosságokból azoknál, akik vállalták, akik már úgyis rajta voltak valami listán, például Kántorék, Szilágyi Pistáék, akik eljártak „a magyar kémközpont” vetítéseire, augusztus huszadikai fogadásaira.

Ma már nehéz elképzelni olyan főkonzult, mint amilyen Vékás Domokos (1926–1995) volt 1988. júniusi elüldözéséig. Saját országom politikai rendőrsége ellenséges elemnek tekintett, legmagasabb rangú kolozsvári képviselője segített nekem. Ha a kabátom alatt a fél városon végighurcolt kéziratot jobbnak láttam azonnal letenni, bekopogtam hozzá a rezidencián. Máskor maga vitt el Alföldiekhez városszerte ismert fekete kocsiján, nehogy útközben kitalált rendészeti okból feltartóztassanak (vagy megverjen egy amnesztiával frissen szabadult, az ilyesmi nem volt ritka eset). Amint megérkeztem, hosszú négyszemközi „meghallgatást” tartott. Szeánszaink tárgya a hullámozgó belpolitikai helyzet, az ellenzéki mozgalmak, leendő pártok mozgása volt, aktuális politikai pletykák. Ügyelt rá, hogy technikai szempontból is megfelelő körülmények között beszéljünk (tudom, hogy mindent megtartott magának akkor is, amikor később erről kérdezték). Könnyebben el lehetett tűnni Bukarestben: ha valaki érdeklődött, kinél szállok meg, ez volt a jelszó: Kalmár, Strada Rosetti 8. Kalmár György kultúrattasé volt egyik védelmezőm, Göndör Péter is sokkilónyi iratot hozott át kutatásaimhoz, az OSZK kéziratárának. 1987 áprilisában Markó Béla azt írta: „Január óta hozzánk semmilyen magyarországi sajtótermék be nem jön, bár én a dzsinnek [a bukaresti követség] jóvoltából sok mindenhez hozzájutottam. De nem csupán belőlem áll a világ. Itt nagyon-nagyon elzordultak a dolgok, kiút nem mutatkozik egyelőre, az értelmiségiek fejvesztetten latolgatják az áttelepülés esélyeit. Bár van jó is a rosszban: végre a hülye is látja, hogy az erdélyi struccpolitika mit sem ér, én magamon nem a letargiát, hanem a dühöt tapasztalom. Egyfajta csodavárás is van a levegőben, s bár ebben számtalanszor megcsalattunk, még mindig jobb, mint testamentumot írni.”

A Securitaténak akkoriban fontosabb dolga volt, mintsem utánam kutasson. Mintha megszoktak volna, bár a magyar–román államközi viszony a mélypontra, inkább már fagypontra alá süllyedt, miközben a magyarellenes hangulat parázsként izzott. Csak egy 1988. tavaszi, Cs. Gyimesi Éva ellenséges tevékenységét összefoglaló feljegyzés említi nevemen azon külföldiek között, akikkel „a megfigyelt szoros kapcsolatot tart fenn” (*Szem a láncban*). Markó Béla okkal írta április végén: „legjobb lenne, ha átvonatoznál hozzánk. Apropó: itteni felbukkanásodnak semmi hivatalos visszhangja nem volt, viszont azt hallottuk, hogy a határnál szemétkedtek veled. Mostanában a kincses város felől fúj a szél, lapokat is látunk, de nem annyit s nem éppen azt, ami kellene. »Romániai magyar« konfliktusaink múltóban, nagy szorongató összeborulásban élünk, remélem, nem a védtelen juhokéban.” Egyik akkori felbukkanásom volt Gálfalvi György őrtornyos történeteinek egyik háttér-epizódja. Kertje a Securitate tőszomszédja, az őrtoronyból jól lehet látni, milyen borral, sörrrel (pálinkával) kínálgatja szomjas vendégeit. Fel is idézte *Egy áruló monológja* című emlékezésében (Kántor László: *Túlélő képek*), amint ülünk a kertben „lélekben kinyújtózva. A képeken csak én látszom, de kancsó és csuprok jelzik, hogy nem vagyok egyedül. Karnyújtásnyira tőlem Böződi György bátyám somolyog, mert ő már túl van a szekatúrán, s másnap otthon, hazai pályán, ismerős kellek között pózolhat [böződújfalusi szülőházában, ahová Kántor Lacival vittük magunkkal fényképezésre]. Az asztal végén Csapody Miklós a kívülálló kajánságával kuncog, pedig kár kajánkodnia, mert – mint utólag kiderült – amikor a kapun belépett, már ő is fényképezkedett.” Markó lehallgatási jegyzőkönyveiben (*Egy irredenta hétköznapjai*) is sok szó esik vállvetett „fáradásunkról”.

Pesten nyakig voltam „a mozgalmi életben” (Csoóri, Pozsgay), pedig nem a „budapesti MDF-hez”, hanem a lakitelekihez, de nem a ’87. szeptemberi sátor, hanem a ’79. májusi, Illyés által is megtisztelt írótalálkozó majdani mozgalmához tartoztam. Képviselő később úgy lettem Budán, hogy az egyik előjelölt párttag lévén eleve kiesett, Pomogáts Béla pedig a szigligeti alkotóházig menekült a tisztesség elől. Nekem jó volt a pedigrém (Bíró Zoltán, Pozsgay, Tabajdi Csaba), de a par-

lamentben „kommunista kapcsolataim” (Bíró Zoltán, Pozsgay, Tabajdi Csaba) vetettek rám gyanús árnyékot. Az MDF-et mégis épp csak feljegyezték rólam. Annak ellenére sem törődtek velem, hogy míg a magyar társszervek érdeklődése 1987 végétől majdhogynem megszűnni látszott, Cluj-Napoca, főként Tîrgu Mureş mintha lágyan átvett volna tőlük. Gavril Neciu kolozsvári Securitate-őrnagy 1988 őszén megállapította, „Csapody Miklós a mi feladatterületünkön rengeteg kapcsolattal rendelkezik. Nyilvántartásba vételre kerül a bukaresti UM 0200-nál annak érdekében, hogy az országba való beérkezését előzetesen jelezzék.” Vajon miért csak most? (Az UM 0200 jelzésű egység – 1972 óta az állambiztonság bukaresti központjának Útlevel Igazgatósága – az idegen állampolgárok titkos nyilvántartását és a határátlépések figyelését végezte.)

A Securitate kolozsvári parancsnoka, Nicolae Ionița ezredes és a megyei I/B osztály főnöke, Florian Oprea ezredes is úgy tájékoztatta a bukaresti állambiztonsági részleget: „Azonosítási intézkedéseket rendeltünk el, és a fennhatóságunk alatti területen Csapody Miklós minden információs kapcsolatának feldolgozását kértük annak érdekében, hogy megérkezésekor minden egyes ellenséges ténykedését dokumentáljuk.” Neciu őrnagy is csak 1989 februárjában javasolta „figyelmeztetésemet az útlevelhatóság fedezete alatt”. Talán nem akartak nyíltan (utcán, szállodában) vegzálni, annak ellenére, hogy Alföldi, Vékás nélkül magamra maradtam, de lehet, hogy csak régi papírjaim vittek magukkal a futószalagon. Markó június elején írta: „Tavaly reménykedtünk, mostanában viszont mintha fásultabban néznénk magunk köré. Eltöpregek azon, hogy lassan egyfajta emigrációs lelkiállapotba kényszerülünk így is, hogy ki sem mozdulunk itthonról. Mint aki valamelyik csendes-óceáni szigetről figyel, hogy mi történik Budapesten. Nem jó, nagyon nem jó ez, mert autonóm személyiségek helyett tudathasadásos emberek ténferegnek körülöttünk. Nem magamról beszélek, persze, remélem, hogy nem magamról, de a méreg időnként rám is hat.”

1989 októberében Pozsgay javaslatára a Tabajdi vezette Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Titkárságra nevezett ki Németh Miklós miniszterelnök. Az erdélyi ügyek gyorsan vastagodó paksamétája az odaáti Bihar megyéből származott szobatársam, Bíró Gáspár feladata lett, az enyém a felvidéki és a kárpátaljai magyarság. Továbbra is jártam Kolozsvárra, Tőkés László kézzel írt üzenetével a Hősök terén tartott októberi tüntetés után érkeztem haza. Gazsival nyakig ültünk a munkában, sötétben kezdtük, sötétben végeztük, és bár mindketten MDF-esek voltunk, nem volt időnk pártéletet élni a mind aggasztóbb erdélyi hírek miatt sem (egyszer mentünk el egy Bem téri kisebbségpolitikai megbeszélésre, de az után, amit ott hallottunk, elmenekültünk). Nőttön nőtt a feszültség, olvastuk a jelentéseket, gyártottuk a feljegyzéseket, fülbe sügtünk, lebeszélünk, kérleltünk, a Szabad Európa Rádió Szócs Géza vezetésével frissen megnyílt pesti stúdiójába lassanként már hazajártam „kisebbségi nyilatkozatokat tenni”. Következett december dereka, Temesvár, Tőkés. Mikor Bíró Zoltán, Für Lajos és mások felfegyverzett szabadcsapatokat akartak Temesvárra küldeni, Gazsival a fejünket ingattuk. Karácsony előtt a többiek szabadságra mentek, egyedül maradtam tartani a frontot. Volt mit, nemsokára Csehák Judit egészségügyi minisztertől kellett minél több vérplazmát kérnem, mégsem sejtettem Omágiu közeli végét.

Az után, hogy hazatért Iránból, szokás szerint kiállt hadonászni. Kisvártatva nem hitt a fülének, jött a helikopter, azzal menekült, végül a piros Dacia vitte utolsó útjára. Hamar elfogták, karácsony másnapján ki is végezték Elenával együtt. Mikor két év múlva felkerestem Németh Miklóst Londonban (akkor az EBRD alelnöke volt), utalt rá, hogy a „forradalomban” része volt Magyarországnak is: nem a hadseregnek, hanem a rádiós hírszerzésnek, Omágiu megtalálásában. Azt pedig, ha valaki, hát Németh pontosan tudta, hogy ami történt, Temesvár kivételével nem forradalom volt, hanem a Securitate hatalomátmentő, véres politikai puccsa.

Én is tudtam, amikor 1990. január 3-án átléptem a határt néhány bőrönd papírral, nyomdafestékkal. Örültem a lyukas zászlós tankokból mutatott Victoriának, akkor is, ha még lőttek ránk bal felől, a Torda előtti dombokról. A kolozsvári *Utunk* (nemsokára *Helikon*) szerkesztőségében tengersizéles mosoly Lászlóffy Ali, Szilágyi Pista, Király László arcán, Vásárhelyen Sütő András szobájában a lehallgatókat vésik a falból. Az Igaz Szó (nemsokára *Látó*) fagyos helyiségeiben Gálfalvi és Markó, Kovács András Ferenc csak a fényképeken látszik fázósan ijedtnek, hamar kiderült, mennyire nem voltak azok. Az első magyar-román tárgyaláson már azt is láthattam, hogyan váltja fel a taktikai mosoly a „forradalmi lendület” jól szervezett spontaneitását. Márciusban következett a vásárhelyi pogrom.

